

Nr 536.

Av herrar **Håstad och Kyling**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående omorganisation av gymnasier vid de högre allmänna läroverken m. m.*

Då frågan om anslag till de allmänna läroverken förra året behandlades uppdrogs även vissa riktlinjer för den fortsatta utbyggnaden av den statliga gymnasieorganisationen genom successivt förstatligande av kommunala gymnasier. I fjol beslöts förstatligande av sex kommunala gymnasier, och i år såsom en andra etapp i denna utveckling föreslår Kungl. Maj:t förstatligande av ytterligare sex. Samtidigt fastställdes vissa principiella villkor ej blott för förstatligandet utan även för statsbidrag till de kommunala gymnasier. När det gäller inrättandet av nya kommunala gymnasier kan däremot knappast några andra regler än rent formella sägas existera för närvarande. Skolöverstyrelsen har nämligen enbart att tillse att vissa villkor i fråga om lokaler, lärjungeantalet och lärarna samt dessas avlönande uppfylles.

Den allmänna utvecklingen inom det högre skolväsendet aktualiserar frågan, huruvida inrättandet av nya kommunala gymnasier alltid är rationellt såväl med hänsyn till de kostnader detta kommer att medföra för staten som med hänsyn till lärarbristen och faran för att vi därigenom får mindre väl rustade läroverk.

Så länge många större städer eller betydande befolkningscentra saknade läroverk och så länge kommunerna stod för alla kostnader för ett kommunalt gymnasium fanns det ingen anledning för staten att bromsa upp utvecklingen mot allt fler och fler sådana gymnasier. Tvärtom har staten all anledning till erkänsla för de initiativ, som kommunerna ofta med dryga utgifter tagit och som sammantagna lett till en mycket omfattande upprustning av vår läroverksorganisation. Men genom den utveckling mot förstatligande av samtliga gymnasier, som förra året tog sin början, har frågan kommit i ett annat läge. Inrättandet av varje nytt kommunalt gymnasium innebär en kommande stor utgiftsökning för staten. Därvid uppställer sig framför allt frågan, om ett kommunalt gymnasium alltid och på alla platser, där kommunen så önskar, är den bästa och mest rationella lösningen av den där uppväxande ungdomens möjlighet till högre skolutbildning. Detta sett inte minst ur målsmännens och barnens synpunkt.

Det är inte nödvändigt till dessas nackdel att inte ett gymnasium inrättas på bostadsorten. Eleverna kan genom studiehjälp enligt det s. k. läroverkssystemet utan prövning av behov och studielämplighet få bidrag antingen till inackordering eller till dagliga resor mellan hemmet och en skolort och till kostnader för måltider å skolorten. De kan därigenom utan stora extra kostnader beredas tillfälle att åtnjuta undervisning vid ett icke alltför avlägset, större gymnasium, som på grund av sin storlek och sin större konkurrenskraft, då det gäller att knyta kompetenta lärare till skolan, kan er-

bjuda en undervisning av högre kvalitet än det mindre läroverk som skulle kunnat upprättas på hemorten.

Frågan om nya kommunala gymnasiers rationalitet hänger i dagens läge kanske i första hand samman med den högre undervisningens stora krisproblem, bristen på lärare. Ett nyinrättat kommunalt gymnasium måste räkna med oerhörda svårigheter då det gäller att få kompetenta lärarkrafter. Alla medel försöks för att om möjligt kunna lösa lärarbristen. Kompetenskraven sänks, man snabbutbildar lärare o. s. v. Borde man inte ta upp detta problem även ur andra synpunkter och söka bättra situationen genom att angripa problemet även från den s. k. efterfrågesidan?

Den differentiering av gymnasierna i en latin-, en allmän- och en reallinje, på högstadiet delade på två grenar var, som riksdagen i år går att fatta beslut om, kommer icke att kunna genomföras i sin helhet vid de mindre gymnasierna. Vid många av de medelstora gymnasier där den genomföres kommer den förmodligen att medföra att elevantalet på de olika linjerna och grenarna kommer att bli mycket litet — såsom klart framgår av de i fjolårets och årets propositioner angivna lärjungesiffrorna från de redan förstatligade eller nu till förstatligande föreslagna kommunala gymnasierna — och följaktligen kommer de där tjänstgörande lärarna icke att utnyttjas till fullo. Att inrätta kommunala gymnasier på orter, där tillräckligt stort rekryteringsunderlag av elever icke finnes för att genomföra det på tre linjer och sex grenar differentierade gymnasiet, kommer även att medföra att eleverna vid dessa gymnasier icke ges samma linjevals- och utbildningsmöjligheter, som de skulle ha haft vid ett större gymnasium.

Samma synpunkter kan anföras rörande specialrum och undervisningsmaterial. Även i dessa hänseenden kan kostnaderna bli så stora, att de smärre gymnasierna inte kan erbjuda samma möjligheter till effektiv undervisning som de större läroverken.

I nuvarande situation med stor brist på kompetenta lärarkrafter och med ständigt stigande anspråk på den hårt ansträngda statskassan synes det nödvändigt att statsmakterna uppställer regler för inrättande av nya kommunala gymnasier, så att i framtiden sådana ej tillskapas utan att de fyller ett på orten och ur allmän synpunkt rationellt ändamål. Givetvis måste syftet med dessa regler ej vara att hindra uppkomsten av nya gymnasier, där sådana med hänsyn till befolkningsutvecklingen och geografiska omständigheter uppenbart fyller ett behov, men väl att dessa på ett ändamålsenligt sätt inordnas i nätet av läroverk på ett för det allmänna minst kostsamt sätt.

Under återopande av vad ovan anförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en utredning angående villkoren för inrättande hädanefter av kommunala gymnasier, så att dylika endast måtte inrättas där de fyller ett rationellt behov.

Stockholm den 9 april 1953.

Elis Håstad.

Folke Kyling.